

Petr Chelčický
O ROTÁCH ČESKÝCH

S úvodem Amedea Molnára
k vydání připravila Noemi Rejchrtová

Úvodem

Bratrský obránce Jan Jafet podal ve svém Hlasu strážného, napsaném okolo roku 1600, na foliu 36^v - 37^v v rukopisu Státního archívu v Brně stručný výtah z jinak neznámého dílka Petra Chelčického O rotách českých. Při svém zestručňování užil Jafet namnoze vlastních slov Chelčického.

Chelčický zahajoval své pojednání útokem proti tezi, která přešla rovnou v přísloví a podle níž se slušelo hledět na český národ jako na přirozeně pravověrný. Už v r. 1409 byla tato teze Jeronýmovi Pražskému "antiquum vulgare proverbium" ¹ a vskutku známe i její českou veršovanou podobu.² Je doložena jednak protihusitskou polemikou z roku 1432, jednak podle Jafetova svědectví právě Chelčického pojednáním O rotách českých, kde se objevuje ve znění:

Kacieřem nebyl Cech,
aniž ještě v těchto dnech
můž nalezen býti.

Hrdé pravověří národního a vlasteneckého přístřihu, vyjádřené v těchto

verších, kotvilo už nejspíš v době lucemburské, zvláště Karlově.³ V radikálních husitských směrech ustupovala ovšem národní motivace motivaci teologické, i když se národní zřetel ani u nich neztrácel zcela. Znovu ožít mu dá bitevní vřava válek proti cizáckým křižákům. Husitský střed a pravice se mu oddají v touze zajistit a ospravedlnit jakýsi český galikanismus. A to je právě usilování, s nímž se Chelčický nechtěl smířit. Křesťanskou víru neměl nikdy za věc přirozenou, samozřejmou, za projev těla a krve. Pravá víra, v nejvlastnějším smyslu dar, nemůže být podle Chelčického ani vlastnictvím ani konstitutivním prvkem některé národnosti.

Naopak má Chelčický za to, že Čechové jeho doby se rozštěpili do čtyř stran či rot. Je tu především revolucí silně oslabená strana katolických papeženců a vedle ní strana univerzitních mistrů a pražských kněží, jejíž odlišnost od strany první je pouze relativní a málo podstatná. Třetí strana, vedená ideově tábořskými kněžími, hlásá otevřeně a hlasitě, že boží pravdu a zákon je nutno hájit proti nepřátelům a uprostranovat jejímu kazatelskému šíření ve světě zbrojným násilím. Táboři se domnívají, že Bůh nám svěřil výkon moci ve službách žádoucí svobody. Ve skutečnosti však, soudí Chelčický, neposloužili ani táboři svou metodou pokroku pravdy a zalili jen zemi krví. Poslední, čtvrtá strana, ze všech nejméně nápadná, se Chelčickému při bližším přihlédnutí jeví jako částečná pokračovatelka strany tábořské, nebýt toho, že se k ní přidaly další, méně sourodé skupiny. Souhlas této strany s táboři je spíš rámcový a vnějškový, kdežto v jádru jde za jiným cílem. Ačkoli se její stoupenci dovolávají Krista, žijí antikristovsky a jejich odvolání k apoštolskému vzoru často kryje jejich faktický odvrát od křesťanství vůbec. Tento čtvrtý směr však zdaleka není jednolitý. Jestliže někteří propadli hrubému hmotařství a prostopášnosti vrcholící v rouhání Kristu, jiní naopak nepřestávají orientovat své myšlenky eschatologicky a očekávají dokonalou obnovu teprve v budoucnosti. Všichni se přesto shodují svou neúctou k večeři Páně.

Kde tedy hledat pravdu, jakým kritériem ji prověřovat? K žádné z uvedených stran se Chelčický nemůže beze zbytku přidat. K výhradám ho zavazuje pravda evangelia. Při ní chce setrvat i za cenu toho, že u mocných a vlivných nedojde uznání.

Charakteristika třetí rot se mimo jakoukoli pochybnost vztahuje na Tábor jako stranu nábožensky politickou, opřenu o bratrstva pracující pole. Jejich údernost je ještě úplná. Smíme proto předpokládat, že Chelčický o ní psal ještě před lipanskou bitvou, která otřásla mocenským postavením táborů 30. května 1434. Mluvě o čtvrté straně, myslel Chelčický zřejmě nikoli pouze na rozmanité tábořské odštěpence, nýbrž i na významnější vnitrotábořský směr, který měl podle jeho postřehu vlastní kněží. Ti měli jasné povědomí prozatímnosti lidské spravedlnosti a vyhlíželi po vzniku nového "lidu nějakého dobrého", nové církve, ostatně v souhlase, dodejme, s nadějí, vyslovenou už kdysi Matějem z Janova.⁴ Jediná závažnější výtku, jakou Chelčický proti nim formuluje, je to, že následují pikartský blud v otázce večeře Páně. Víme odjinud, že Chelčic-

ký označoval tábořské bohoslovce za "pikarty pod kalichem".⁵ To nás opravňuje k závěru, že i zde ve spise O rotách českých měl na mysli tábořské teology, tábořskou církev, a že ji hleděl odlišit od tábořství jakožto politické strany a mocenského činitele.

Je-li lipanská porážka pro náš spis terminus ante quem, terminus post quem lze snad hypoteticky stanovit rokem 1431, smíme-li se ovšem spolehnout na chronologickou úzkostlivost Jana Jafeta. Jafet totiž zařadil svůj výtah z Chelčického pojednání O rotách českých za informaci o vzájemných vztazích husitských stran po roce 1431. Informaci čerpal z Kroniky o založení země české od Martina Kuthena.⁶ Jafetova zpráva zní:

"Jiní o tom rozdělení potomků Žižkových takto pokládají, že léta 1431 potomci Žižkovi na tré se rozdělili, jedni byli mistři pražští a ti všechny věci z strany víry s církví římskou drželi ut supra, toliko přijímáním pod obojí od nich se dělili, druzí, kněží tábořští, ti bez ornátu sloužili, třetí kněží sirotčí byli a ti něco s mistry pražskými a něco s tábořskými drželi etc."

Jaroslav Goll⁷ a Rudolf Urbánek⁸ si této okolnosti nepovšimli a o datování spisu se nepokusili.

Amedeo Molnár

Poznámky

- 1 Jeroným Pražský, *Recommendacio arcium liberalium*, ed. Amedeo Molnár, Výbor z české literatury doby husitské I, Praha 1963, 245. Cf. František Šmahel, *Idea národa v husitských Čechách*, České Budějovice 1971, 41.
- 2 Výbor z české literatury doby husitské I, Praha 1963, 441.
- 3 Amedeo Molnár, *Les Vaudois au moyen âge*, Torino 1974, 157.
- 4 Amedeo Molnár, *O funkci církve v české reformaci*, Ročenka Komenického fakulty, Praha 1973, 32.
- 5 Petr Chelčický, *Řeč o těle božím*, ed. Josef Karásek, Petr Chelčický, *Menší spisy*, Praha 1891, 17.
- 6 Faksimile původního tisku z r. 1539 vydal Zdeněk V. Tobolka v Praze 1929, viz tam str. 212. Jafetova zpráva se čte v brněnském rukopisu Hlasu strážného na fol. 36^v.
- 7 Jaroslav Goll, ČČM 55, 1881, 22-23 a znovu ve *Spisech drobných II*, Praha 1929, 85-86.
- 8 Rudolf Urbánek, *Věk poděbradský III*, Praha 1930, 969.